Diakonissa-
laitos

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Kunta- ja hyvinvointijaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

**ASIA: HE 41/2023 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2024**
**(TEEMA: ML. PSYKOTRAUMATOLOGIAN KESKUKSEN TILANNEKUVA)**

## Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr:n lausunto

Diakonissalaitos haluaa kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2024.

Diakonissalaitos on yhteiskunnallinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. 155-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä sen tytäryritys Rinnekodit kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta syntyvällä tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevia.

Diakonissalaitoksen Psykotraumatologian keskus tuottaa palveluita sekä aikuisväestölle että lapsille, nuorille ja perheille. Keskitymme lausunnossamme erityisesti lasten, nuorten ja perheiden kuntoutuksen tilanteeseen, koska kyseisen toiminnan rahoitus on loppunut ja toiminnan jatkuvuus on rahoitustilanteen takia kokonaisuudessaan vaarantunut. Nykyisen STEA-rahoituksen turvin ainoastaan aikuisille kohdennettuja palveluita pystytään jatkamaan.

### Yleistä

Suomi on ratifioinut YK:n pakolaissopimuksen vuonna 1968, kidutuksen vastaisen sopimuksen vuonna 1989 sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vuonna 1991. YK:n pakolaissopimus velvoittaa järjestämään pakolaisaseman saaneille tarvittavan terveydenhuollon ja kuntoutuksen.
YK:n kidutuksenvastainen sopimus kieltää kidutuksen kaikissa olosuhteissa ja velvoittaa sopimusvaltioita kidutuksen uhrien hoidon järjestämiseen. Kidutuksen uhreille sopimusvaltiot takaavat mahdollisuuden mahdollisimman täydelliseen kuntoutukseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa Suomen valtiota suojelemaan pakolaislapsia ja huolehtimaan heidän oikeuksiensa toteutumisesta – kaikkia lapsia tulee kohdella palveluissa yhdenvertaisesti ja tarjota heille tarpeenmukaista hoitoa.

Kidutettujen ja sotatraumatisoituneiden erikoissairaanhoitotasoisen ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuvan palvelun järjestämisvastuu on Suomen valtiolla, mutta julkiset palvelut eivät tällä hetkellä vastaa tarpeeseen.

**Mikä on Diakonissalaitoksen Psykotraumatologian keskus ja mitä se tekee?**

Psykotraumatologian keskus on kuntouttanut kidutuksen uhreja vuodesta 1993 alkaen. Tällä hetkellä keskuksessa toimii kaksi erikoissairaanhoitotasoista moniammatillista työryhmää, joista toinen keskittyy kidutettujen ja sotatraumatisoituneiden aikuisten kuntoutukseen, ja toinen kidutettujen lasten ja perheiden kuntoutukseen.

Moniammatillinen kidutustraumojen tutkimiseen, hoitoon ja kuntoutukseen erikoistunut työryhmä tarjoaa psykiatrisen erikoissairaanhoidon tasoista palvelua sota- ja konfliktialueilta paenneille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen.

Lasten ja nuorten oirekuvissa esiintyy mm. masennusta ja ahdistuneisuutta, oppimisen ja keskittymisen haasteita, univaikeuksia, painajaisia, tunnesäätelyn vaikeutta, itsetunto-ongelmia, käytöshäiriöitä, väkivaltaisuutta, päihteiden käyttöä, selittämättömiä kipuja, väkivallan tai kidutuksen aiheuttamia vaurioita sekä vaikeutta luottaa aikuisiin.

Tarjoamamme kuntoutus on todella hyödyllistä ja tehokasta, sillä asiakkaiden elämänlaadun ja mielenterveyden kohentuessa integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan nopeutuu, altistuminen jengiytymiselle, ääriajattelulle ja radikalisoitumiselle vähenevät sekä koulunkäynnin ja työllistymisen edellytykset paranevat.

Vuonna 2022 potilaita lasten ja nuorten kuntoutuksessa oli 59, (vuoden 2023 aikana 70) joilla yhteensä 675 käyntiä, konsultaatioita oli yhteensä 91 ja koulutusta annettiin 30 eri kertaa 2134 ammattilaisille

Vuonna 2022 työryhmällemme myönnettiin UNICEF:in lastenoikeuksien edistäjä palkinto. Olemme kidutettujen kuntoutuksen kattojärjestön jäsen ja kansainvälinen kidutettujen lasten, nuorten ja perheiden kuntoutuksen kehittäjä. Tarjoamme koulutusta ja konsultaatiota myös kansainväliseen käyttöön. Lisäksi tarjoamme koulutusta, konsultaatiota ja työnohjausta ammattilaisille ympäri maan. Koulutussisältöjä ovat mm. kidutettujen ja sotatraumatisoituneiden perheiden traumasensitiivinen kohtaaminen, hoidon tarpeen tunnistaminen, tulkkivälitteinen työ, hoito ja kuntoutus sekä konfliktitilanteiden selvittely.

Tuotamme materiaaleja eri alojen ammattilaisille, jotka ovat ilmaiseksi ladattavissa Diakonissalaitoksen verkkosivuilta. Materiaaleja on käännetty useille kielille niiden käytettävyyden lisäämiseksi.

**Miksi työmme on erityisen tärkeää?**

Julkiset terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut eivät pysty vastaamaan kohderyhmän tarpeisiin. Hoitojonot ovat loputtoman pitkiä eikä kidutettujen ja sotatraumatisoituneiden kuntoutusta ole kyetty kehittämään ajan vaatimalla tavalla julkisella sektorilla.

Jokainen hoitamatta jäänyt kidutettu tai sotatraumatisoitunut lapsi ja nuori on suuressa riskissä syrjäytyä, jäädä jälkeen opinnoissaan ja työllistyminen tulevaisuudessa jää vain haaveeksi puutteellisen kielitaidon ja koulunkäymättömyyden vuoksi.

Nykyisessä maailmantilanteessa pakolaisuus ei ole Euroopassakaan vähenemässä eikä ylisukupolvisten traumojen hoitotarve vähentymässä. Ukrainan tilanteesta ja ukrainalaisten maahantulijoiden määrästä johtuen keskuksen tuottamille palveluille on kasvava kysyntä. Samanaikaisesti keskuksen osaamisen ylläpidon merkitys korostuu maailmanpoliittisessa nykytilanteessa myös kansallisesta varautumisnäkökulmasta. Osaamista on pidettävä jatkuvasti yllä, koska mahdollisissa kriisitilanteissa vastaavan osaamistason palvelua voi olla mahdotonta ajaa ylös riittävän nopeasti.

**Rahoituksen tilanne**

Psykotraumatologian keskus on vuodesta 1993 lähtien saanut kidutettujen ja sotatraumatisoituneiden henkilöiden kuntoutukseen rahoitusta ensin Raha-automaattiyhdistykseltä (RAY), sittemmin Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselta (STEA) sekä EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolta (AMIF).

Lasten ja nuorten kuntoutuksen budjetti vuodelle 2023 on 543 757 euroa. AMIF-rahoitusta ei myönnetty enää toiminnalle, koska sen katsotaan olevan pysyväisluontoista ja joka kuuluu palveluna sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen ja jolle tulee löytyä jatkuvuuden turvaamiseksi kestävämpi rahoituspohja. Vuonna 2023 lasten ja nuorten kuntoutuksen toimintaa rahoittaa Diakonissalaitos siltarahoituksen turvin, koska toiminnan katsotaan olevan niin tärkeää ja ainutlaatuista, ettei sen lopettamista voida eettisesti ja moraalisesti mitenkään perustella. Diakonissalaitoksen rahoitus on kuitenkin vain väliaikainen ratkaisu tarpeeseen ja päättyy v. 2023 lopussa. Rahoituksen päättyessä riskinä on, että Suomi menettää keskuksen vuosien aikana kerryttämän korkealaatuisen osaamisen ja toimintaan kehitetyt työskentelytavat ja mallit.

Diakonissalaitos on aktiivisesti jo useamman vuoden ajan pyrkinyt etsimään rahoitusratkaisuja ja toimintatapoja, jotka varmistaisivat toiminnan pysyvän rahoituksen ja jatkuvuuden. Rahoitusta koskevia esityksiä on tehty muun muassa lukuisille ministeriölle eri hallituskausilla. Koska kyseessä on julkisen vallan järjestämisvastuulle kuuluva terveydenhuollon palvelu, olemme lähestyneet ministeriöiden ohella myös HUS-yhtymää, koska keskuksen asiakaskunnasta valtaosa tulee Uudenmaan alueelta ja kyseessä on erikoissairaanhoitotasoinen palvelu.

HUSille tehtyjen aloitteiden johdosta Diakonissalaitoksen edustus on päässyt osallistumaan HUSin traumatyöryhmän kokouksiin. HUS olisi yhtymän psykiatrian toimialajohtajan mukaan ottamassa vastuuta psykotraumatologian potilasryhmästä, mutta edellytyksenä on, että hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki huomioivat toiminnan HUSin rahoitusta koskevissa päätöksissä. Tällä hetkellä meillä ei ole tarkkaa tietoa siitä, miten HUSin, hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin väliset neuvottelut asiassa ovat

edenneet. HUSilta 31.10.2023 saamamme tiedon mukaan yhtymä ja hyvinvointialueet kuitenkin valmistelisivat toiminnan käynnistämistä HUSin toimintana. Käsityksemme mukaan tämä tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että vastuu toiminnasta siirtyisi HUSille vuoden 2025 alusta lukien.

Joka tapauksessa samanaikaisesti selvää on, ettei toiminnan rahoitusta tai mahdollista siirtymistä ole huomioitu HUSin vuoden 2024 rahoituskehyksessä ja mahdollinen rahoitus voidaan huomioida vasta yhtymän vuoden 2025 talousarviossa. Selvyyden vuoksi toteamme, että riippumatta siitä, siirtyykö vastuu toiminnasta esimerkiksi HUS-yhtymälle, tulee ratkaisutavasta riippumatta varmistaa, että keskuksen osaaminen ja toiminnan jatkuvuus turvataan kaikissa tilanteissa, rahoittajasta riippumatta.

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö hoitaa tällä hetkellä valtion järjestämisvastuulle kuuluvaa kuntoutustehtävää suurelta osin omalla rahoituksellaan. Pitkäkestoinen ratkaisu rahoituksen turvaamiseksi puuttuu. YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitea on jo vuonna 2017 huomauttanut Suomea tarpeesta varmistaa, että mielenterveysongelmat ja muut kidutuksen aiheuttamat traumaattiset seuraukset seulotaan, ja että kaikille kidutuksen uhreiksi joutuneille turvapaikanhakijoille tarjotaan apua, asianmukaista erityishoitoa ja kuntoutusta. Näkemyksemme mukaan tätä suositusta ei nykyisellään noudateta.

*Helsingissä 2.11.2023*

*Maija Hyle*

*Toimialajohtaja, diakonia ja sosiaalinen vastuu*